ležinių paminėtini 6 peiliai, 2 ylų fragmentai, 2 kaltinės vinys, geležinė sijelė (žaliava), vyris, kaplys. Geležinis kaplys - bene pirmas toks darbo įrankis, rastas Žemaitijos gyvenvietėse.

Žalvariniai dirbiniai: juostinės apyrankės fragmentas (apyrankė puošta pintiniu raštu), paplatinta priešakine dalimi žiedas (paplatintos žiedo dalies pakraščiais eina 2 grioveliai, tarp jų yra iškilimas su skersinėmis įkartomis), trikampis kabutis (trikampio pagrinde išgręžtos 6 skylutės, šonai puošti smulkiomis skersinėmis įkartomis, o nuo jų eina įmušti trikampėliai su iškiliais taškeliais viduryje), kabutis-žvangutis, lankinės segės fragmentas, keli žalvarinių dirbinių fragmentai. Be to, aptiktas akmeninis 1,3x4x8,3 cm dydžio galąstuvas, mėlyno stiklo karoliukas.

Rastieji dirbiniai leidžia gyvenvietės pradžią laikyti m. e. pirmuosius amžius, o pabaigą - II m. e. tūkstantmečio pradžią.

JAUTAKIŲ (MAŽEIKIŲ RAJ.) PILIAKALNIS

Algimantas Merkevičius

Mažeikių naftos perdirbimo gamyklos teritorijoje 1975-1977 m. buvo tyrinėjami Jautakių piliakalnis ir gyvenvietė (Tirkšlių apyl., Mažeikių raj.). Tyrinėjimų rezultatai paskelbti[1]. Ten pat yra apžvelgta ir šių paminklų situacija bei istoriografija.

1976-1977 m. buvo tęsiami Jautakių piliakalnio ir prie jo esančios senosios gyvenvietės tyrinėjimai[2]. 1976 m. piliakalnio

---

[1] Stankus J. Jautakių (Mažeikių raj.) piliakalnio ir gyvenvietės tyrinėjimai 1975 metais. - Kn.: ATL. V., 1978, p. 28-32; Маркявичюс А., Станкус Й. Раскопки городища и селища Яутакяй. В кн.: АО 1975 года. М., 1976, с. 440.

[2] Stankus J. Jautakių (Mažeikių raj.) gyvenvietės tyrinėjimai 1976 ir 1977 metais. - Žr. šios knygos p. 108-111.

aikštelėje buvo iškasta 11 perkasų ir atidengtas 245 m^2 plotas, o per visus kasinėjimų Jautakiuose metus piliakalnyje buvo ištirtas 325 m^2 plotas. Taigi buvo ištirta beveik visa geriau išlikusi piliakalnio aikštelės dalis. Liko netirtos tik apkasų suardytos vietos piliakalnio aikštelės R ir iš dalies Š pakraščiuose.

Aikštelėje buvo rastas 0,3-1 m storio kultūrinis sluoksnis. Jis buvo intensyvesnis ir geriau išlikęs tik PV ir P aikštelės pakraščiuose ir iš dalies prie buvusio piliakalnio pylimo. Kitur kultūrinis sluoksnis buvo menkas, vietomis visai jo nebuvo, nes dabar yra išlikusi tik apardyta piliakalnio aikštelės centrinė dalis, o aikštelės pakraščiai į Ventos ir bevardžio upelio puses yra smarkiai išgriuvę, nuslinkę.

Geriau išlikusioje aikštelės PV dalyje (plotai 1-3) buvo atidengti apardyti perdegusių, nuo ugnies suskilusių nedidelių akmenų grindinėliai, keletas paskirų stulpaduobių. Atrodo, čia stovėjo 2 ar 3 stulpinės konstrukcijos pastatai. Pasekti šių pastatų planą ir dydį nepavyko, nes jų PV dalis kartu su aikštelės pakraščiu nugriuvusi. Pastatų aplinkoje rasta keletas lipdytų lygiu paviršiumi puodų šukių.

Aikštelės ŠR pakraštyje buvo maždaug 3x7 m dydžio ir apie 1,5 m aukščio pakilimas. Tai buvusio piliakalnio pylimo liekanos. Pylimas saugojo Jautakių piliakalnio aikštelę nuo Š-ŠV pusės. Jis ėjo nežymiai išlenktu puslankiu iš ŠR į PV pusę. Jo PV galo pėdsakai buvo rasti, tyrinėjant plotus 6 ir 9. Už pylimo buvo rastas gyvybinis griovys, atskyręs jį nuo į Š esančios aukštumos. Šiurioje yra gyvenvietė.

Padarius išlikusios pylimo dalies pjūvį (2x8 m dydžio), paaiškėjo, kad pylimas buvo supiltas per vieną kartą. Jo statybai

buvo panaudotas molis, medis ir akmenys. Ypač įdomūs iš akmenų krauti statiniai, tvirtinę pylimo pakraščius. Tai maždaug 40x50 cm ir didesnės iš akmenų sukrautos tuščiavidurės dėžutės - kameros. Jų viršutinioji dalis jau buvo apardyta, tačiau dar turėjo iki 0,4-0,5 m aukščio, ir vietomis galima buvo atsekti iki 3-jų viena ant kitos krautų akmenų eiles. Dvi tokios akmenų dėžučių liekanos buvo aptiktos pylimo vidiniame krašte ir dar dvi kiek didesnių matmenų išoriniame pylimo krašte (plotai 6 ir 9). Šių akmenų dėžučių vidus buvo užpildytas tokiu pat plūktu moliu ir maišyta žeme, iš kurių buvo supiltas ir visas pylimas.

Pylimo pjūvio R sienoje plūktame molyje buvo pastebėta dviejų vertikalių, 18-20 ir 20-22 cm skersmens ir iki 80 cm aukščio rąstų pėdsakai. Tarp rąstų buvo 80 cm atstumas. Jie buvo įkasti daugiau vidinėje pylimo pusėje, tačiau dar prieš pylimo pakraštį tvirtinusias akmenų dėžutes (nuo 2 stulpo iki akmenų dėžutės krašto 60 cm atstumas). Atrodo, kad čia aptikta virš pylimo buvusios rąstų užtvaros apatinioji dalis.

Pylimo apatiniame sluoksnyje, plūkto molio riboje su degėsių sluoksniu ir smėliu, buvo rasta keletas lipdytų puodų lygiu paviršiumi šukelių.

Kitos, ankstesnės, sudegusios medinės užtvaros pėdsakai buvo pastebėti po pylimu. Po plūkto molio sluoksniu esančiame degėsių sluoksnelyje išryškėjo 7 beveik lygiagrečių vienas kitam apdegusių rąstų pėdsakai (60-90 cm ilgio ir 15-20 cm pločio). Šių rąstų aplinkumoje buvo rastos kelios smulkios lipdytų puodų lygiu paviršiumi šukės, keli apdegę, suskaldyti gyvulių kaulai, keletas nedidelių akmenų. Matyt, tik sudegus medinei užtvarai, jos vietoje buvo supiltas pylimas, o jo viršuje pastatyta medinė užtvara-siena iš statmenų rąstų.

Už pylimo buvo iškastas gynybinis griovys. Jis, kaip ir pylimas, ėjo puslankiu iš ŠR į PV ir buvo iki 1,5 m gylio ir apie 4 m pločio.

Dar pora gynybinių griovių buvo aptikta pietinėje piliakalnio papėdėje esančioje 20x30 m dydžio terasoje. Ši terasa yra 6 m žemiau piliakalnio aikštelės P krašto, netaisyklingos trapecijos formos. Ji pamažu siaurėja ir žemėja Ventos ir Gilupio santakos link. Šioje terasoje buvo iškastos 4 perkasos, iš viso 166 m^2 ploto. Šios terasos Š dalyje, piliakalnio papėdėje, buvo aptikti 2 gynybiniai grioviai. Jie turėjo iki 3 m pločio ir 1,5 m gylio. Grioviai buvo 3 m atstume vienas nuo kito. Jie atkirto žemesnę terasos dalį.

Jautakių piliakalnyje buvo surinkta nedaug radinių: pora iš smiltainio padarytų galąstuvėlio fragmentų, molinis tinklo svorelis, įvijinis žalvarinis žiedas, keletas gyvulių kaulų ir nedidelis kiekis keramikos. Piliakalnio aikštelėje rasta tik 16 smulkių lipdytų puodų šukių lygiu paviršiumi ir 2 maži žiestų puodų šonų fragmentėliai, kurių vienas puoštas banguotų linijų ornamentu. Kiek daugiau puodų šukelių buvo aptikta piliakalnio P papėdėje tirtuose plotuose. Čia, ypač gynybinių griovių sampiluose, buvo surinkta daugiau kaip 50 smulkių lipdytų lygiu ir šiurkščiu paviršiumi puodų šukių.

Kastoji negausi archeologinė medžiaga leidžia manyti, kad Jautakių piliakalnyje pastoviai negyventa. Matyt, piliakalnis naudotas kaip slėptuvė I m. e. tūkstantmečio viduryje ir antrojoje pusėje.